

MARIO BETTI

Put preko praga u devetnaest Sati Mihaelove škole

Dragi prisutni!

Pri pozivu da učestvujem sa jednim predavanjem na ovogodišnjem Zasedanju, upućena mi je molba sa pitanjem, da razvijem svoja iskustva i gledišta u vezi puta školovanje devetnaest razrednih Sati. U ovom smislu bih htio da pođem od situacije na pragu u kojoj se nalazi današnji čovek.

Vama je poznato, da je Rudolf Steiner više puta izjavio da čovečanstvo kao celina, iako dalekosežno nesvesno, od početka novog vremena prelazi preko praga duhovnog sveta. On štaviše naglašava da je ovaj događaj već dostigao poseban intenzitet: tačno uvezši pošto se 1879. godine Sunčev-arhanđeo Mihael podigao do vladara vremena i pošto je 1899. počelo novo, svetlosno razdoblje. Ova koncentracija događaja povezana je sa drugom činjenicom, da se svi mi nalazimo usred razvoja Duše svesti, koja bi se takođe mogla nazvati *duša slobode*: duševni član, prirođen od strane duhovnih moći, čiji je dalji razvoj pak bio položen u naše ruke. I jasan je signal u tom pravcu, da Steinerovo rano delo dostiže svoj vrhunac u „Filozofiji slobode“.

U suštini cela antropozofski orijentisana duhovna nauka cilja na to, da čovečanstvu pokaže puteve školovanja za svesno prelaženje praga: kroz studiranje, meditaciju i životnu praksu.

U ova istorijska okretanja (prevrate), kojima ćemo se još dugo baviti, kao glavno spada novo pojavljivanje Hrista u životnom području Zemlje i uz to u čovekovoj duši. Svesno doživeti ovaj „povratak“, probuditi se sa vlastitom svešću u njegovoj sferi, jeste stvarno srčano središte antropozofije kao puta saznanja i izvora kako socijalne tako i civilizacijske kompetencije.

Od Steinerovih komentara za Goetheova prirodno-naučna dela preko „Filozofije slobode“ i kasnijih dela i predavanja do puta školovanja devetnaest takozvanih „razrednih Sati“ kao posebnog puta posvećenja u duhu Mihaela vodi konsekventan, iako ne jednostavan put.

Sam Rudolf Steiner je morao da prođe kroz velike teškoće, da bi svoju najnoviju Mihael-poruku zgusnuo u formu inicijacijskih mantri: poruku, koja se na početku nalazila pod naročitom duhovnom zaštitom.

Mi znamo, da je samo Prvi razred mogao da ostvari školovanje koncipirano u tri stepena, školovanje, koje je Steiner htio da udomi isključivo u okviru Slobodne visoke škole za duhovnu nauku. Ali mi takođe znamo, kako se to promenilo tokom decenija, osobito posle isključenjâ iz 1935. godine i posle daljih raskola u izvornoj Upravi novoosnovanog Opštег antropozofskog društva 1923. godine, koji spadaju u velike katastrofe dvadesetog stoleća; katastrofe koje i danas imaju naknadno delovanje.

Kod ovog puta inicijacije radi se direktno i odmah na početku o prelaženju praga, što pak znači, o pojačavanju naše svakodnevne svesti do povišenog misaonog

posmatranja u mihaelovskom smislu. To je put od svakodnevnog Ja do istinskog „Ja jesam“, od čovekovog Ja do Hristovog Ja kao središta hijerarhijskih sfera.

To istovremeno znači veliki preobražaj naše celokupne duhovno-duševne strukture, predstavlja metamorfozu, koja po mom iskustvu deluje kao moderna Feniks-misterija. Nadalje znači ovaj put najpre stajanje pred duhovno-duševnim ponorom, u čijem okolnom prostoru nam jedan Mihaelov glasnik, „Čuvar“, tako reći daje putokaz.

To je stvarni ponor postojanja.

S druge strane je važno promisliti, da Steiner pripisuje veliki značaj praćenju razrednih Sati u čistim mislima, *u idejnom odsjaju*, kako on to formuliše u trećem Satu. Zatim je to pitanje duhovne energije i karme, koliko daleko će nam porasti krila, da bi se ovaj ponor pretvorio u most.

E pa, baš ovde u Goetheanumu, kod motiva crvenog prozora na zapadu, mi već imamo veličanstvenu prasliku posvećenja u duhu Mihaela, koje u nekoliko poteza odgovara putu „razreda“.

Levo od posmatrača mi vidimo čoveka koji stremi, punog brige na vlastitom duševnom ponoru, iz čijih dubina se podižu korumpirane snage mišljenja, òsećanja i htenja u oblicju tri životinje koje hoće da nadvladaju čovekovo Ja. One predstavljaju poseban aspekt tog kroz duga razdoblja uznapredovalog „greha“. One pak nisu puko simbolično predočavanje, već realna bića. Ona su dalekosežno naudila našoj sposobnosti da hrabro i energično spoznamo sami sebe i duhovni svet.

Desno imamo u povlačenju životinja i u istovremenom podizanju tri anđeoska para tako reći izvoreno prosvetljavanje tri duševne snage. One sad omogućuju posvećenom da ugleda duhovno Sunce. Čovek, koji je u svojoj srži takođe iskusio egzistencijalnu metamorfozu, postao je eto taj koji gleda. Ni ovi anđeli nisu puki simboli, nego realna kosmička bića, koja nas, kao i životinje, prožimaju i menjaju – u Dobru ili u Zlu.

Mi zatim vidimo čoveka u srednjem delu prozora, kako se otvaraju njegovi duhovni organi viđenja i kako on desno i levo, gledano od posmatrača, biva inspirisan iz Zodijak-regiona bika i lava.

U donjem delu celokupne kompozicije je nacrtan arhanđel Mihael. On gleda napred – prema cilju Zemlje, koji ga raspaljuje, i kako on time pogađa svetlosnim zracima zmaja koji se propinje ispred njega. Mihael je doduše skrivena, ali utoliko delotvornija snaga na pragu. Toliko u kratkom tumačenju ovog upečatljivog prozora, koji uzorno-tipično prikazuje najvažnije zbivanje današnjeg posvećenja.

Dva puta

E pa, postoje u suštini dva puta, koji su različito isprepleteni jedan s drugim, da bi se govorilo o ovoj tematici. Isključivo mišljeno kao tehnička oznaka, moglo bi se govoriti o „gramatici“ događaja na pragu i o njihovoj „dramatici“ u neposrednom životu.

U odnosu na prvi put postoje već odlični radovi, između ostalog o ritmovima, skladnostima i međusobnim vezama pojedinih Sati i u kontekstu daljih dela Rudolfa Steinera. Oni služe u biti jednom produbljenom razumevanju mnogih izreka, koje su otkrivena tajna posebnog svojstva.

Drugi put je opis faktičkih, dramatskih događaja na pragu, kako nas oni delimično već uzbuduju u svakodnevniči, ili kako se oni u napredovanju saznajnog puta razreda mogu sasvim individualno-praktično savladati u duši. Jer duhovni svet je naime isti za sve, ali svako ima tako reći „svoj“ prag, kako to uverljivo biva prikazano u Misterijskim dramama. Takođe put školovanja „razreda“ nije ovde izuzetak.

U smislu takve *dramatike* praga hteo bih prvo da prikupim nešto građe za razumevanje „Ja“, da bih zatim pokazao, kojoj metamorfozi biva izloženo naše „Ja“ na ponoru postojanja, pre nego što, ostajući u slici crvenog prozora, postane gledajuće u snazi Mihuela. Na neka pitanja praga u širem smislu reći, kao na primer pitanje sećanja na raniji zemaljski život ili pitanje čovekovog „večnog imena“, morala bi se odvojeno obratiti pažnja, jer bi to išlo daleko iznad ovde postavljenih okvira.

Ja u samospoznaji

Pitanje u vezi „Ja“, u vezi njegovog porekla i određenja u okviru kulturnih epoha koje idu jedna za drugom treba zapravo iznova postaviti na svakom novom stupnju razvoja. Ono ipak prema opisima „Tajne nauke u skici“ ogleda čitav smisao zemaljske evolucije. Kao takvo ono je dakako neiscrpno i na njega se može odgovoriti samo postepeno – *gradatim*, kao kod Grala. Ovo pitanje takođe obuhvata vezu čoveka sa višim

hijerarhijama – sa onim koje potpomažu i sa onim koje koče – i sa Sunčevim bićem Hrista. Stoga je ono sposobno i za neizmerno produbljivanje.

Što se tiče korena budnog Ja-saznanja, možemo prikladno da bacimo pogled na grčku Antiku, koja je kao što se zna stajala pod delfijskom Apolo-izrekom: „Spoznaj samog sebe“, „Gnothi seauton“.

Veliki Heraklit iz Efesa (oko 544-483 p. Hr.) jednom prilikom je napisao: „Krenuo sam na put pitajući o sebi samom.“ On odgovor na Ja-pitanje nije tražio kod bogova, već u svojim vlastitim duševnim dubinama, premda su bile prožete večnim, svuda vladajućim Logosom. Ova rečenica znači veliki korak u razvoju Ja-svesti.

Otprilike hiljadu godina kasnije Avgustin (350-430) će pokušati da prikaže u svojim spisima svoju ogromnu borbu oko čovekovog bića u odnosu prema Očinsko-božanskom, prema „Sinu“ koji je postao čovek i prema Svetom duhu. Upravo njegove autobiografske „Ispovesti“ pokazuju silno razjašnjavanje oko suštine (bića) „Ja“ i oko pitanja ljudske slobode.

Dok Heraklit još filozofira u struji kosmičke sveprisutnosti božanskog Logosa, kod velikog crkvenog učitelja mi doživljavamo vrtlog osećaja, saznanja i stremljenja jedne duše koja sebe smatra grešnom pred Bogom, i koja očajna čezne za oslobođenjem, za milošću. Milošću, koja je po Avgustinu u principu moguća samo kroz Boga, doduše u suštini kroz posredovanje institucije crkve, a ne kroz slobodan Ja-impuls u pravcu Boga ljubavi, koji je kroz Misteriju na Golgoti iz temelja oslobođio ljudsku prirodu, oplemenio je i tako reći obogotvorio.

Avgustinovo Ja je bilo dublje inkarnirano u telu i u njegovim čulima nego na primer kod Heraklita. On je pak doživeo takođe izvesne stupnjeve Ja-postanka u potpunoj samoći i napuštenosti, to znači u pustinji sopstvenog postojanja (života): drugačija reč za ponor praga koji se sve više i više otvarao, iz koga su se sve jasnije videle tri životinje.

Zbog toga mnoge od njegovih reči imaju izvesnu modernost, jer zaista bi Ja-svest u razdoblju Duše svesti trebala bez ostatka da bude doživljena u fizičkom telu.

Nakon Avgustina Srednji vek daje ton velikom zasnivanju saznanjog traženja položaja čoveka – zapravo položaja Ja – u svetskom i u nadsvetskom kosmosu, pre svega prema Bogu, dodatno kod pitanja individualne besmrtnosti. Težište ovog traženja premešтало se zatim više i više, između ostalog zahvaljujući skolastici, od osećanja, od srca ka mišljenju, ka glavi. *Magistar* i kasnije *Doktor* postali su glavni cilj sveg višeg obrazovanja.

Ponovo otprilike hiljadu godina kasnije mogao je Dekart (Rene Descartes, 1596-1650) životno osećanje novog, prosvećenog čoveka da odene u čuvene reči: „Cogito, ergo sum“, „Mislim, dakle jesam“.

Da li je tada razjašnjeno pitanje „Ja“?

Nikako.

Njegove reči su hteli da u pratnji razvoja duše razuma i čudi objave kroz sebe same očito svoju relativnu istinu, jer se Ja-delotovornost ogleda u svim duševnim zbivanjima. Ali Duša svesti – kao Ja-duša – mora da dohvata druge dimenzije, ona hoće da dospe preko praga. Jedino neko *Cogito, ergo sum* ovde nije upotrebljiva pomoć. To štaviše može postati opasnost odnosno velika prepreka na pragu, ako se

npr. mišljenje nastani samo u okvirima intelektualno podignutog znanja razrednih i drugih tekstova Rudolfa Steinera i ne bude iz osnova spiritualizovano snagama srca. Ako se dakle Duša razuma ili čudi 'ograniči', bude određena, umesto da se bukvalno proširi.

S druge strane se mora razmisliti, da je glavna kriza današnjeg čovečanstva na pragu u suštini kriza identiteta. Najvažnije pitanje koje buči u svakom od nas je: Ko sam zapravo ja *u stvarnosti*, bez statusa, bez zanimanja ili pola, bez lica ove inkarnacije?

Čitava današnja plima rada na biografiji, psihoterapije, sistematsko isticanje porodice, seminari za pronalaženje sebe, Karma-Coaching i mnogo drugog ipak nagoveštavaju seizmografski, da su u dubinama naših duša veliki sastavni delovi naših bioloških, kulturnih i individualnih temelja identiteta u iščešavanju.

Šta treba Duša svesti – njeno Ja-jezgro – dakle da učini, da bi se ovde otišlo dalje?

Sebe stvarati, odgovorio bi ovde Rudolf Steiner.

Steinerove sedmične izreke u „Kalendaru duše“ su veličanstveno upućivanje za naročito Ja-iskustvo u povezanosti sa kosmičkim i duševnim događanjima, kako se ona odigravaju u promeni godišnjih doba.

Rado bih sada citirao jednu od izreka za jesenje vreme, koje se sve dabogme nalaze pod posebnim uticajem Mihaela. Ali pre svega ovaj stih donosi tačno to do izraza, što je mišljeno sa „sebe stvarati“.

Radi se o izreci 24 za sedmicu od 15. do 21. septembra. To je izreka koju bi takođe mogao da napiše Fichte i koja u stvari već diše vazduh praga:

Stvarajući samog sebe neprestano,
Duševni život sagledava sebe sâm;
Svetski duh, on teži dalje
U samospoznaji novo-oživljen
I stvara iz duševne tame
Vlastitog smisla voljni plod.¹

To su mora se priznati teško razumljive reči.

Uprkos tome, bez ovakvog prethodnog iskustva, teško se dospeva u mihaelovskom smislu preko praga. Utoliko ova povezanost preuzima kod naše teme eminentnu ključnu ulogu, da bismo u skladu sa stvarnošću pratili dalje događaje praga. Stoga moram ovde da se zadržim još jedan trenutak. Jer takođe u povezanosti sa razrednim Satima važi ovo stvaralačko samorazumevanje iz najčistije Ja-snage kao nužan uslov, da bi se opstalo u čistom vazduhu duhovne zemlje.

Jer u ovoj izreci to znači, jezički krajnje zbijeno, da sopstveni „duševni život“ tek tada može da sagledava sebe sâm, ako samog sebe *stvara*: ako taj svetski duh koji je u nama – Hrist – kroz našu slobodnu, *delatnu* samospoznaju novo-oživljen, stvor (izazove, proizvede, rodi) „*vlastitog smisla voljni plod*“ iz naručja naše *duševne tame*.

Taj *voljni plod vlastitog smisla* je onda *poznanje* tog Ja kao tvorevine Svetskog duha.

To je Ja-trenutak što samog sebe nosi, neko samotvoračko opstajanje u bezvazdušnom prostoru ponora, koje se ne može dohvati rečima, jer se svi ovi procesi odigravaju istovremeno na jednom planu, gde, u duhu Richarda Wagnera, vreme postaje prostor. Ali ovde se sad ruše u sebi sve imitacije, štake, samozaljubljenosti, neobična ponašanja svakodnevnog, prividnog Ja, kako ćemo još videti, kao osušeno lišće – ili kao neupotrebljive lјuske. U konkretnom životu se ovaj događaj po pravilu odigrava postupno.

Da ovaj proces ide paralelno sa strahovima gubitka, bolovima ili dubokom samoćom i napuštenošću kao zalogom uznapredovalog gubitka Ega, jeste, verujem ja, nešto što se odmah može shvatiti. Razume se da svi ovi događaji mogu biti izdejstvovani kroz konkretne životne situacije. To je štaviše veoma često slučaj. Jer prag je realnost ovde i sada, između Tebe i mene, između čoveka i kreatura, između ljudskog i božanskog.

Doduše duhovni svet ne očekuje „savršene“ ljude s one strane praga. To mi dabogme doživljavamo i kod *dramatis personae* MISTERIJSKIH drama, u čijim se borbama iz razloga naročite kompozicije protivnici ne pojavljuju kao tri životinje crvenog prozora ili „razreda“. Dramatika praga kod njih nastupa sasvim različito-individualno.

Pri ovom stvaranju radi se u suštini o povišenoj „delotvornosti“ u Fichteovom smislu.

Mi se ovde nalazimo u području najčistije Duše svesti. Jer dok su nam oba ostala duševna člana bila da tako kažem darovana od duhovnih moći koje nas nose, može Duša svesti ili Ja-duša, kako je takođe naziva Rudolf Steiner, jedino sama sebe dovesti do savršenosti. Pouzdano školovanje, ojačavanje i produbljavanje svih duševnih snaga – naročito u etičkom pogledu – je tako reći garant za dalje obrazovanje naše duše slobode.

Motiv upravo citirane izreke iz „Kalendaru duše“ moguće je razume se naći takođe između redova pojedinih razrednih Sati, u njihovim intervalima, hteo bih da kažem. Neka dalja slika: Takođe u praćenju prirodnih godišnjih dešavanja mi vidimo nakon punoće leta, kako jesenji vetrovi u prirodi jednostavno počiste sve što je neupotrebljivo za budućnost. A tako je to i sa vihorima, koji dušu mogu zadesiti na pragu. Oni hoće, kako ćemo to odmah videti, da kao staro lišće oduvaju izvesne pod-individualne oslonce obične samosvesti.

To je, kao što je već nagovešteno, stvarni razlog (osnov) mnogih strahova našeg vremena, sa njihovim krizama, depresijama i njihovim očajanjem – ali takođe duševne praznine mnogih savremenika, koja više i više nalikuje nekom prikradajućem samrtnom strahu. S druge strane postoje takođe uvek nova svedočanstva o spontanim prodrorima na pragu ili o direktnim iskustvima u novoj Hristovoj sferi. Takvi trenuci puni milosti spadaju takođe u obeležja našeg turbulentnog vremena.

Ali vratimo se sada do „Ja“, koje na pragu tako reći 'duhovno svlači košuljicu'. Drukčije formulisano: U čemu se sastoje njegovi ovoji, njegovo „staro lišće“, od koga se više ne vidi stablo (poreklo)? Šta je dakle to „Ja“?

Ovde se radi o vrlo kompleksnim povezanostima, koje ću pokušati da redukujem na jedan imenilac.

Ja kao krst

Paušalno gledano mi ovde imamo posla sa jednom kompozicijom različitih elemenata, koji su se u toku milenijuma iskristalisali kao Ja-faktori i koji su nas, sazrele kroz ponovljene zemaljske živote, oblikovali kao to što smo danas, ako sebi kažemo „Ja jesam“ i sebe osećamo kao sasvim određenu ličnost.

Fundament tog „Ja“, kako je to Rudolf Steiner prikazao u „Tajnoj nauci“ – dakle *stablo* –, nalazi se kod Eksusija, kod Duhova oblika, kako se tamo nazivaju.

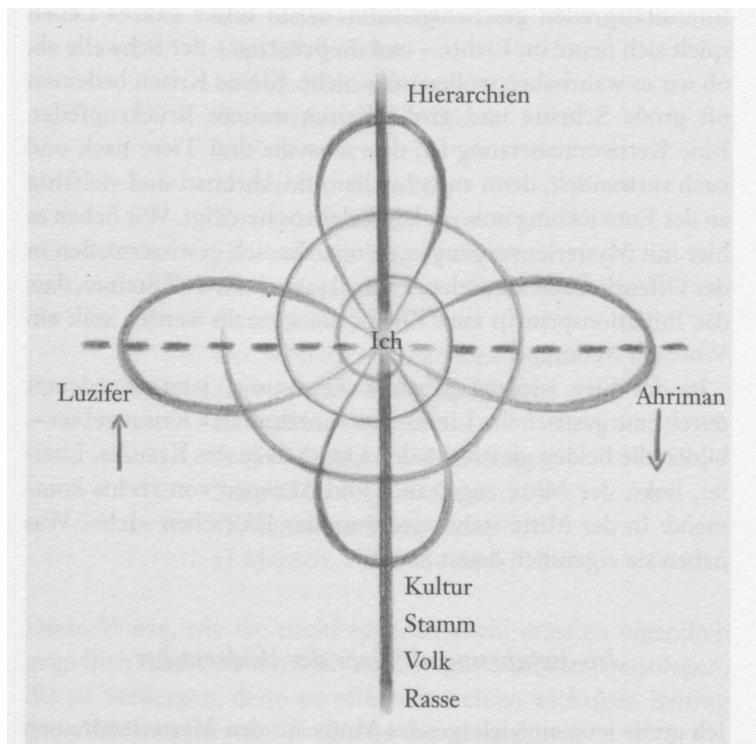
Zatim sudeluju u toku milenijuma različita druga bića – pre svega Lucifer i Ariman – sa svojim specijalnim obdarenostima u našim fizičkim, eterskim i astralnim ovojima. Svi ovi događaji bili su pre i posle Misterije na Golgoti donekle praćeni i protkani od Logos-Hrista kao Svetskog Ja.

Najjednostavnije Ja-iskustvo, koje mi dakle imamo od nekog određenog stupnja našeg detinjeg razvoja i koje je da tako kažem najbezazlenije, jer je najpre slobodno od egoizma ovoja, sastoji se u *govorenju-Ja-jesam*. Ovaj iskaz ima duduše korene kod bića Eksusija, ali je isprva sadržajno prazan. Neko dalje samoposmatranje otkriva u sebi individualnu ličnost sa određenim idealima, kulturnim vrednostima, osećanjima, tendencijama, sećanjima, nagonima i tako dalje. Sve ove fasete povezane su većim delom sa miljeom iz koga ja dolazim: sa sasvim određenim porodičnim, kulturnim i biološko-etničkim pozadinama, koje zajedno izdejstvuju moje ovakvo postojanje, dakle poseban način mog mišljenja, osećanja i delanja, a koje nisu direktni rezultat mojih prošlih inkarnacija. One bivaju izdejstvovane između ostalog od Anđelâ naroda, plemena i porodice.

Tako posmatrano je svaka ličnost, koja samoj sebi kaže „Ja“, najpre kao vrh stuba, čije postolje biva obrazovano od više opštih elemenata naše rasne pripadnosti, našeg naroda ili plemena. Zatim dolaze uz to, tako reći kao „držak“, određeni jezik, moralne i druge kulturne vrednosti. Konačno, oko kapitela (glave stuba), uslovljeno kroz istorijski razvoj Duše osećaja, Duše razuma ili čudi i Duše svesti u hodu različitih kulturnih epoha, biva sve gotovo krunisano od ujedinjujuće Ja-svesti.

Mi znamo da je ova ujedinjujuća, formirajuća, zgušnjavajuća, jastvujuća – Ja-snaga poklon Eksusija i kao takva ima božansko poreklo, drugačije nego naša ograničena svakodnevna ličnost.

Ako mi to sada uzmemo u obzir, moramo napustiti sliku stuba i skicirati drugu sliku: Sliku jednog Ja-krsta, čija se vertikalna greda (vidi crtež) sastoji u donjem delu od pomenuih elemenata rasne, narodne, plemenske i kulturne pripadnosti.

Ja-krst

U tački ukrštanja su ovi kvaliteti obuhvaćeni u reči „Ja“. Ali vertikalna greda se nastavlja u visinu, najpre u sferu Duhova oblika, koji u svojoj uzvišenosti, snazi i lepoti prikazuju za nas već neki viši, božanski svet.

Nastaje dakle, gledano u smislu dramatike praga, silno polje napetosti između „nižeg“ i „višeg“ Ja, tako reći između čoveka i Boga.

Tamo dakle, gde na slici stoji reč „Ja“ (Ich), donekle u „vertikalnoj“ kriznoj oblasti duše, razvija se drama traženja vlastite božanske dimenzije, kako su to uvek iznova opisivali mističari tokom stoljeća – ne samo Avgustin. Ovde se takođe mogu naći Faustove dve duše.

Kako sada može da bude izgrađen nekakav most?

Sada je takođe važno promisliti, da se prelazak praga, posmatran kao *praslika* ili takođe kao prafenomen, ne mora odigrati od danas do sutra, nego, da se u konkretnom životu može videti na različitim mestima i u drugačijim intenzitetima. Jer naš ceo život odigrava se danas u svetlu – i u senci – praga, hteli mi to ili ne da prihvativimo kao istinito. Male krize znače često da su posredi veliki koraci, a velike krize da su napravljeni dalji stubovi mosta. Suštinska prepostavka je da se tri životinje malopomalo preobražavaju, jer takođe su Lucifer i Ariman mnogostruko angažovani u razvoju našeg Ja-doživljavanja. Mi ovde imamo posla sa misterijskim događajima, koji se donekle odigravaju u javnosti. Jednom prilikom rekao je dabogme Rudolf Steiner, da princip inicijacije treba da postane princip civilizacije: to su reči koje opominju.

U crtežu što je ovde dat, sada nagovušteno kroz isprekidanu liniju – „horizontalna“ krizna oblast –, obojica obrazuju takoreći poprečnu gredu krsta. Lucifer, levo, okrenut prema sredini i Ariman kako dolazi s desna: U sredini stoji iznova rečca „Ja“. Kakva posla oni zapravo imaju sa tim?

Ja-uskustvo kao dar protivnika

Sada ću uzeti jedan prilično rečit motiv iz Misterijskih drama, koje, prema iskazima Rudolfa Steinera, imaju iste korene u Mihaelovoј školi u nadčulnom kao put školovanja „razreda“. Stoga su one sasvim prikladne, da bi se ovde prikazao daljnji aspekt dramatike praga koju ovde obrađujemo.

U „Dverima posvećenja“, odmah na početku četvrte slike mi vidimo Johannaesa Tomasiusa u dubokoj meditaciji na pragu duševnog sveta, koji dabogme takođe pripada duhovnom svetu. Na jednoj strani stoji Lucifer, na drugoj Ariman. Prvo govori Lucifer.

O čoveče, spoznaj sebe,
O čoveče, oseti mene.
Ti si se oteo
Duhovnom vođstvu
I pobegao
U slobodna zemaljska carstva.
Ti si tražio vlastito biće
U zemaljskoj pometnji;
Da pronađeš samog sebe,
Beše tebi plata,
Beše tvoja sudba.
Ti si našao mene.
Duhovi su hteli
Da tebi pred čula stave koprenu.
Ja sam nadvoje pocepao tu koprenu.
Duhovi su hteli
Da u sebi slediš samo njihovu volju.
Ja sam ti dao vlastito htenje.
O čoveče, spoznaj sebe.
O čoveče, oseti mene.²

Ove reči, kao i te koje slede, morale bi se zapravo temeljno meditirati, da bi se raskrčila duhovna blaga koja skrivaju, jer one objavljaju važan prilog „protivnika“ za evoluciju čovečanstva.

Ako ih direktno primenimo na sopstveni život, one po sebi imaju nešto potresno. Jer one nam kazuju prilično direktno, da je vlastiti *samoosećaj*, koji je nama svim ljudima tako životno nužan – posmatrano u procesu običnog samorazmatranja i samospoznaje –, luciferski sazdan. To je dakle Lucifer, koji nam je dao *vlastito htenje*. I, ako potom čujemo, da njemu isto tako zahvaljujemo na „*jakoj osobnosti*“ i na „*sreći samopostojanja*“, tada čovek već sebi postavi pitanje, da li sam to zaista ja koji sebe doživljavam u sopstvenim grudima:

Nije postojalo vreme
Da me ti nisi doživljavao.
Ja sam te sledio kroz životne tokove.
Smeo sam da te ispunim
Sa jakom osobenošću,
Sa srećom samopostojanja.³

Čitava stvar biva sada beznadežno dopunjena od strane Arimana, koji dalje potresa temelje našeg samodoživljavanja:

O čoveče, spoznaj mene,
O čoveče, oseti sebe,
Ti si pobegao
Iz duhovne tame.
Ti si našao
Svetlost Zemlje.
Tako usisaj snagu istine
Iz moje čvrstine.
Ja jačam sigurno tlo.
Duhovi su hteli
Da ti otrgnu lepotu čula.
Ja pletem ovu lepotu
U zgušnutoj svetlosti.
Ja te vodim
U pravo bitisanje.
O čoveče, spoznaj mene,
O čoveče, oseti sebe.

.....

Nije postojalo vreme,
Da me ti nisi uočavao.
Mene su gledale oči tvoga tela
U svem zemaljskom postajanju.
Smeo sam da ti zasijam
U ponosnoj lepoti,
U objavi blaženstva.⁴

Ovde nam Ariman saopštava bez okolišenja, kao moć čvrstog, spoljašnjeg čulnog privida – on naravno jača *sigurno tlo* –, da je on to, što nam na primer u posmatranju prirode, u *distanci tog ko opaža prema objektu opažanja*, posreduje doduše suptilan, ipak utoliko egzistencijalniji, jači Ja-osećaj.

Dakle: Lucifer, iskušavač, daje nam endogeno samoosećanje, vlastito htenje, jaku osobnost, sreću samopostojanja. Ariman nas dariva sa egzogenim, jakim

samoosećajem, *čvrstinom* i čak blaženstvom u *pukom spoljašnjem* gledanju. Time on može da zamuti pogled prema spolja.

Šta preostaje od našeg svakodnevnog Ja-doživljavanja, ako mi pri prekoračenju praga najpre ostavimo iza sebe oba protivnika i njihovo delovanje – štaviše, moramo da ih ostavimo? S druge strane oni dabogme takođe – to oni samo lukavo ne kažu – *suštinski* učestvuju u istorijskom kvarenju naših duševnih snaga, kako ih vidimo levo na crvenom prozoru i kako su opisani odmah na početku razrednih Sati kao tri životinje. Takođe su ove tri životinje duhovne realnosti, a ne apstraktno-simbolično predočavanje. To temeljno biti-potresen pri opažanju činjenice, da je moje zemaljsko „Ja“ bez delovanja „protivnika“ zapravo neko *Ništa*, jeste centralni doživljaj praga. Već u *idejnem odsjaju* prikazuje ova činjenica jedan duboko uzbudjujući momenat.

Gde su pravi osećaj i stvarna čvrstina Ja, koji su primereni sferi Eksusija?

S druge strane, ako svaki čovek ne bi imao u sebi božansku Ja-klicu kao tako reći zlatni štap, ne bi mogli Lucifer i Ariman, koji nas uostalom još neko duže vreme ne gube iz vida preko praga, da se kao prelivajuće i crne zmije motaju oko Ja-štapa. Kako ćemo se dakle mi obračunati sa ovim *Ništa* na pragu? Drugačije izgovoreno: Kako mi ovde dostižemo venčanje zemaljskog sa nebeskim, ljudskog sa božanskim, harmonizaciju i podizanje – rekao bi Goethe – vertikalnu napetost viđenu kao prapolarnost?

I, ako dalje napredujemo preko praga, i doduše u potezu preobražaja naših duševnih snaga: Da li će time možda Lucifer i Ariman – horizontalna krizna oblast – biti delimično preobraženi? Sigurno.

Pogledajmo sada malo bliže neposredno dešavanje na pragu. Pri tom mi povezujemo u smislu crteža na tabli gore i dole kao i levo i desno sa dve lemniskate koje se nalaze u kretanju, u čijoj tački ukrštanja je ucrtana reč „Ja“: najpre kao dinamičko isprepletanje zemaljskog iskustva, Eksusija, Lucifera i Arimana. U samoj tački ukrštanja odigrava se zapravo neka vrsta alhemijskog procesa preobražavanja, neko umri-i-postani, neka vrsta trans-supstitucije duše – Feniks-misterija.

Prag

Značajno obeležje intenzivne blizine praga, kako ona danas uopšte može biti posmatrana, jeste, da se duševne snage mišljenja, osećanja i htenja oslobođaju iz svoje tako reći prirođene veze. To znači za svakog od nas pritajan gubitak na koherenciji i srazmeri naših duševnih ispoljavanja. Steiner govori u „Kako se postižu saznanja viših svetova?“ o takvom cepanju, koje on tamo doduše dovodi u vezu sa duhovnim školovanjem, ali koje se tiče i opšte situacije čovečanstva, kao što sam je dosad skicirao.

On tu otprilike kaže, da, ako našim duševnim snagama malo-pomalo ne ovlada *viša svest*, u stvari s one strane praga, postoji opasnost, da se naša *volja* izrodi u čisto nasilje, naše *osećanje* u osećajno naslađivanje bez jastva i naše *mišljenje* u neko hladno skupljanje znanja lišeno čovečnosti. Ovde mi prepoznajemo neki dalji aspekt tri životinje, koje realnije mogu da se pojave sa različitim maskama.

To bih sada htio malo da preciziram, time što će ukazati na sasvim određene duševne sadržaje, koji od nas mogu načiniti nasilne ljude, osećajne fanatike ili neljudske teoretičare, pri čemu ovo što je upravo rečeno nalazi dovoljno odjeka u dnevnim vestima naših informativnih medija.

Postavimo sebi prvo jednostavno pitanje, kako mi možemo da primetimo svoju ličnu situaciju pragu. Prvi odgovor ćemo naći, ako svoju pažnju usmerimo na trostruki gubitak. Da, može se govoriti o nekoj trostrukoj, više ili manje pritajenoj krizi na pragu. Kriza, koja naravno kod svake individue ima drugačiju signaturu odnosno drukčije težište.

Svedeno na isti imenilac, moglo bi se najpre govoriti o *krizi saznanja*: Moje religiozno verovanje ili ostala moja umetnička ubeđenja i pogledi na svet zapadaju u kolebanje.

I, ako sam ja više emotivna priroda, onda će možda zapasti u neku *osećajnu krizu ili krizu sopstvene vrednosti*.

Da, biva napadnuto moje prirodno samoosećanje. Ko ili šta sam ja stvarno? Pre svega, ako ja na primer iznenada ostanem bez posla ili ako me moj partner napusti zbog nekog drugog?

Kao treće ja mogu biti izlože takođe nekoj *krizi delovanja*. Ja mogu, ekstremno gledano, da postanem radoholičar, ili sam u svojoj volji toliko ukočen, pa mutiram do onog ko odbija da bilo šta uradi.

Između toga postoje prirodno sve moguće varijante i nijanse.

Ali, sad se može desiti, da, ukoliko ne razvijem intenzivnu Ja-delatnost – u saznanju, u stvaranju etičkih vrednosti, pre svega u socijalnom –, da se na tragičan način vratim natrag u jedan od duševnih slojeva, koji su mi izvorno pomogli da postanem ličnost, kakva je prethodno bila opisana.

Zatim može Ariman, koji sve *stvrdnjava*, da od mene načini rasistu, nacionalistu, fundamentalistu, makar na religioznom, političkom ili čak sportskom nivou.

Ili će me Lucifer, koji radije sve *burno razrešava*, zavesti da izađem iz mojih različitih veza i krugova odgovornosti: Tada će možda napustiti svoju porodicu, pošto mi moj partner više ne uzrokuje „leptiriće u stomaku“ ili, što je naročito perfidno, pošto to hoće „karma“. Ali ja takođe mogu da se udubim u ideologije koje su potpuno otuđene od sveta. Ja mogu da potpadnem drogama, alkoholnim ekscesima, određenim sektama, koje mi obećavaju prosvetljenja i ekstaze ili mi čak daju neko novo ime.

Na slici ukazuju dve strelice levo i desno na oba skretanja s puta.

Što se tiče duševnih snaga u pojedinačnom, tu se odigrava neko temeljno intenziviranje ili promena.

S obzirom na *mišljenje*: Postajem li ja sad dogmatik, fanatični pravednik, da bih se zadržao na bilo čemu duhovnom, postajem li prikriveni inkvizitor? Ili krećem u potragu za novim putevima?

I što se tiče mog *osećanja sopstvene vrednosti*: Da li će tada otvrdnuti u mom „Egu“, da iz toga nastane neodoljivo samoljublje? Tu je zatim pitanje za mene, da li će mi uspeti da 'dohvatim sebe za vlastiti čuperak' i da sebe iznova zasnuje, štaviše, da sebe iznova „stvorim“.

Ili u odnosu na *krizu delovanja*: Da li će potonuti u pasivnost, malograđanske predrasude, cinizam, depresiju? Da li će tada u čistoj pasivnosti možda pasti pod uticaj volje neke „jake“ ličnosti, možda čak nekog vođe religiozne ili političke vrste? Da drugačije postavimo pitanje: Je li moguće razviti novu Ja-volju, koja zna, da samo to ima stvarnu vrednost, što iz *Istinskog* biva stvoreno u vlastitoj duši?

Postoji mnogo takvih puteva, i njih nije lako prozreti, pošto se naša unutrašnjost može uporediti sa gustom šumom.

Na kraju imamo u protivnom nasilništvo, osećajne ekscese i hladnu kombinatoriku u službi sopstvene žudnje za moći, *jer se „Ja“ nalazi u padu*. Pogledajmo u tom smislu današnju situaciju u svetu. Naći ćemo nažalost samo mnogostruku potvrdu za misli koje su iskazane.

Kako je sada dalje na pragu? Pri tom moramo da promislimo, da se ovi procesi uspostavljaju pod okolnostima u toku relativno dužih razdoblja.

Ako iznova dohvativamo oba mesta iz prve Misterijske drame, gde imamo Luciferia i Arimana na pragu, i pri tom razmislimo da mi bez njih moramo da izađemo na kraj – i treba –, da nas ne bi pratili preko praga i sve iskvarili, tada se najpre gube osećaj i spoznaja vlastitog Sopstva. Oni se gube, dokle god se povezuju sa delovanjem oba protivnika. Taj *horror vacui*, taj užas od praznine, biva ovde doživljena činjenica. Ovde opstaje samo taj, ko je u sebi samom izborio postojanje.

Ova situacija je bliska onoj Faustovoj, koji hoće ka „majkama“ – dakle preko praga u neki drugi, stvaralački svet života – i Mefisto mu kaže, da on tamo mora da proživi neizrecivu samoću, štaviše, da je tamo čisto „Ništa“. A Faust mu odgovara, kako se on nada da će u svojem *Ništa* naći Svemir. Takođe je Novalis znao za ovu situaciju praga, koju dabogme svako ima individualno da izdrži – pre ili kasnije –, i on je to ovako formulisao u fragmentu svog romana „Hajnrih iz Ofterdingena“: „Smrtno tutnji u svom temeljno-čvrstom, ali besmrtno počinje svetlijе da sija i spoznaje sebe sâmo.“ Jer radi se u stvari o pragu smrti, koji mi pak u potezu događaja posvećenja duhovno moramo da prekoračimo do izvesnog stepena.

Ključno pitanje je sada: Kako će konkretno uraditi to, da stupim na zemlju s one strane reke, da bih uhvatio sliku iz Goetheove bajke?

Pre nego što time zaokružim svoje predavanje, htio bih ukratko da izložim to što je do sada navedeno.

Ja sam kod pitanja posvećenja u povezanosti sa devetnaest razrednih Sati Mihaelove škole najpre krenuo od crvenog prozora i zatim nacrtao na tabli jedan dinamičko-lemniskatni krst. Pokazao sam, kako donja vertikala grede pokazuje penjanje Ja-svesti iz njenog ugrađivanja u rasu, narod i tako dalje do stvarnog Ja-osećanja i kako gornji deo vertikalne grede simbolizuje Ja-ustrupljavanje Eksusija u čoveka. U polju napetosti sredine sreću se ljudsko i božansko, smrtno i besmrtno. Pojavilo se pitanje: Kako se mogu oba kraja uzglobiti (uglaviti) jedno u drugo i podići u nekakvo jedinstvo?

Zatim sam pokazao prilog Luciferia i Arimana za obično Ja-saznanje i za običan Ja-osećaj, da bismo mi kao ličnosti mogli da živimo i delujemo na Zemlji. Oba bića pak deluju isto tako suštinski u tri životinje na ponoru, jer ona su tokom razvoja Zemlje usled „istočnog greha“ odgovarajuće korumpirala naše mišljenje, osećanje i htenje.

Prvi zadatak u okviru duhovnog školovanja sastoji se dakle u tome, da se duševne snage toliko ojačaju, očiste i prosvetle, i tako našem „Ja“ daruju krila kako bi ono dospelo preko praga. U prvom razrednom Satu govori se konkretno o *hrabrosti saznanja, vatri saznanja i stvaranju saznanja*.

Delovanje protivnika bilo je ovde nagovešteno simboličko-dinamički kroz horizontalnu lemniskatu, čije se ukrštanje isto tako može naći u „Ja“: takođe neka silna napetost. Naposletku smo videli, da čovek na pragu mora iza sebe da ostavi protivnike, kako bi u potpunoj samoći mogao da opstane *u sebi* unekoliko iz vlastitih snaga, da bi se tako reći venčao sa božanskim delom svog bića.

Ali to je ovako, da naše Ja, naše Ja-svakodnevno čoveka nikada ne bi imalo snage da u saznanju prekorači prag smrti. Isto tako ne sme – da bi čoveka zaista ostavilo slobodnim – božansko gotovo neposredno da preplavi čoveka. Jer naše Ja ne bi najpre izdržalo obilje našeg božanskog dela. Stoga ovde može da pomogne samo jedna moć, koja je već integrisala jedno s drugim i jedno u drugom ljudsko i božansko, i koja je time istinski podigla ljudsko za jedan stupanj, *pojačala* ga, i već savladala Lucifera i Arimana i vratiće ih iznova do njihovog božanskog dostojanstva na kraju vremena – zajedno sa nama ljudima. Da, ona suštinski mora da bude sa nama, da bi naša svest uistinu bila podignuta i trans-supstancirana.

To je moć vaskrslog Hrista, koju bih sada u njenoj delotvornosti na pragu htio da opišem u nekoliko poteza.

Misterija na Golgoti

Svestan sam da su vam već poznate u jezgru sledeće povezanosti koje će izneti. Ipak bih htio da nastavim sa svojim prikazivanjem, mada prikladno-aforistički prema vremenskim okolnostima, da bih ukazao na dalju fazetu ove beskrajno duboke Misterije.

Isus-Hrist-Logos kroz svoje vaskrsenje nije spojio samo Boga i čoveka, da u svima nama bude posejana klica besmrtnog života, već je uveo jedan novi stvaralački ciklus.

Kao „novi Adam“ u smislu Apostola Pavla, Hrist je utoliko prvorodenjeni jednog novog stvaranja, jer neko takvo biće pre Misterije na Golgoti *nije* postojalo. Čovek Isus, kao nosač punoće-Hrista, je kroz vaskrsenje svoje celokupne prirode podignut, *naviše metamorfoziran* u biće, koje je – kao pralik za sve nas – već dostiglo cilj zemaljskog razvoja: potpuno podmlađivanje i produhovljenje ljudske prirode.

Šta znači sve to za današnje čovečanstvo na pragu? To najpre znači, da prelaženje praga u mihaelovskom Hrist-smislu nikad nije samo neka vrsta „totalnog prosvetljenja“, ili čak vezivanja sa „višim Sopstvom“, koje se brzo pojavljuje na osnovu izvesnih, delimično kolektivnih vežbi i meditacija, donekle mimo razjašnjavanja sa tri životinje ili štaviše sa likom Čuvara praga, koji takođe može biti doživljen krajnje različito-individualno, kako to Rudolf Steiner u više navrata izvodi.

To takođe ne znači „transformaciju“ u smislu, da ja jednostavno uspostavim praznu svest, dakle neku svest Ničega, u koju se uliva Svetski duh. Jer na pragu se zaista

prolazi kroz proces umri-i-postani. Okultno je tačno, ako se pri tom govori o spaljivanju sopstvenog egoiteta. Radi se o jednom bolnom procesu koji se odigrava u dubinama duše, i koji pod okolnostima traje duže. Pri tom – ako se jednom sagleda – to nas ne koči da obavljamo svakodnevne zadatke. Ali odmah se ne bude prosvetljen i ne postaje se „Majstor“ ili „Guru“. Gde se to desi, tu postoji duhovna prevara.

Naše biće *počinje* kroz to na sebi i u sebi da doživjava egzistencijalni preobražaj: Naše „Ja“, koje smo razvili u toku ponovljenih zemaljskih života, dodatno zahvaljujući Luciferu i Arimanu, biva, slično nekoj užarenoj niti, kroz Sunčevu moć Hrista kao kroz svetlosni vrtlog *dohvaćeno, prošireno i preobraženo*.

To bih htio da pokažem na crtežu: Iz dvostrukе tačke ukrštanja obe lemniskate razvija se imaginativno gledano neka vrsta razmotavajuće spirale kao simbola ovog procesa. Na tabli se ova spirala vidi u crvenoj boji. Moglo bi se takođe govoriti o obrazovanju neke sunčeve-vatrene-ruže. Mi ovde imamo posla sa sličnom povezanošću kao u meditaciji *Ružā na krstu*, kako to Rudolf Steiner objašnjava u „Tajnoj nauci“.

Za nas Ja znači, da naša svest, takođe zahvaljujući već delimično poletnim duševnim snagama, biva primljena u carstvo, u svest hijerarhija. Ponor praznine pokazuje se u svom istinskom obliku kao punoča duhovnih sfera.

Budući viši duševni članovi Duh sâm, Životni duh i Duhovni čovek svetle u odjeku treće, druge i prve hijerarhije kao budući cilj daljeg zemaljskog života, ali se već mogu doživeti kao duhovno „odelo“ koje nam pripada. Da, ovde naše „Ja“ biva tako reći novoodeveno u kosmičku odeću. U jedinstvu sa „oblik-Ja“ Eksusija, Hrist-Logos ispunjava *to* sa bojama i muzikom-zvucima svih hijerarhija. Mi bivamo upravljeni u zvuk-dugu, u lice Božjih hijerarhija: jastveno spojeni unutra. To znači, da mi „tamo“ znamo, ko smo bili, ko smo sada i ko ćemo biti.

Svet-obuhvatajuće unutrašnje struje mudrosti, ljubavi i jačine prožimaju čoveka, i na nivou Triniteta mi iskusimo u našem „pravom Ja“ – kroz stvarajuću pripadnost Logos-Hrista kao „Svetskog Ja“ – svoj individualni ideo u Misteriji Oca, Sina i Svetog duha. Čovek spoznaje sebe u Bogu i Boga u čoveku.

Naša volja za zemaljski cilj je postala najčistiji plamen.

Slična Misterija vije se takođe u Kamenu temeljcu Božićnog zasedanja – to je samo drugačiji put.

Taj novi čovek, novi Adam, postaje *malo-pomalo* klica stvarnosti u nama – jer mi još nismo na kraju vremenâ – da bismo zatim u svakodnevnom životu mogli da ispunimo svoje zadatke sa novom spiritualnom, etičkom i praktično orijentisanom svešću prema čoveku i prirodi: kroz Vaskrslog – *Hrista u eterskom* –, koji nas je, kao nekada Lazara, oživeo iz groba. Štaviše u nama ljudima će nešto od Lucifera i Arimana – i njihovih jata – biti tada oslobođeno.

Sve ovo, što sam najpre razvio polazeći od crvenog prozora, takođe je, individualno posmatrano, dramatski sadržaj puta školovanja Mihaelove škole kao Fenix-misterije, i kao pomoć za krizu praga današnjeg čovečanstva.

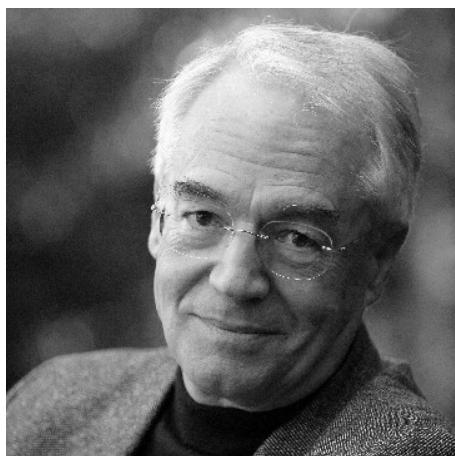
¹ RUDOLF STEINER: *Istinite izreke*. GA 40. Dornach 2005, str. 34.

² RUDOLF STEINER: *Četiri Misterijske drame*. GA 14. Dornach 1998, str. 69.

³ Isto, str. 70.

⁴ Isto.

Preveo Siniša Nikolić, januar 2020.

Mario Betti / rođen 1942. u Lucci, Italija. Posle studija i rada u Italiji, Nemačkoj, Španiji, Švajcarskoj i Engleskoj sledilo je studiranje Waldorf-pedagogije i višegodišnje delovanje u službi učitelja za engleski, istoriju, istoriju umetnosti i slobodnu hrišćansku religijsku nastavu. 1985 – 2001 docent za pedagošku antropologiju, istoriju umetnosti i antropozofiju na Alanus visokoj školi u Alfteru kod Bona. Rukovodilac stručnog odseka umetničke pedagogije u Waldorfskim školama. 2001 – 2005 bio je docent na Seminaru za Waldorf-pedagogiju u Stuttgartu.